

A régi jó régió

Az unióban a regionalitás újabban trendi. Egyesek a fejlődés redemptori kulcsát látják benne, másoknak megélhetési szakértői státuszt jelent, a hozzáértők harmadik rétege pedig szkeptikus. Mi is a régió szerepe? Mindenkinek jó és tökéletes varázsszer? Esetleg csupán divat és a pillanat játékszere? A cikk témája a régió közigazgatásban és gazdasági életben betöltött helye és szerepe. A tanulmány Sopron példáját érintve mutatja be, hogy az infrastrukturális háttér és a helyi adottságok lehetőségeinek kihasználása mellett mit jelent egy város társadalmi-gazdasági életében a kiemelt rang vagy a mellőzöttség. Felemelkedés és hanyatlás, a polgárok elégedettsége vagy elmenekülése – megannyi fontos, meghatározó tényező a múlt szakszerű értékelésében, a mindennapi irányításban és a jövőkép kialakításában.

Megye és régió Magyarországon

A mai magyar közigazgatás alapköve, a vármegyerendszer államalapító Szent István királyig nyúlik vissza. Szerepe, különlegessége abban rejlik, hogy „azt a nemzet saját ereje természetes fejlődés folyamán az összes államok közt elsőnek alkotta meg, és az önkormányzat fegyvereivel a legszélesebb körben ellátta anélkül, hogy az állam egységét veszélyeztette volna”. (Gyalay, 1997, 156. old.) Mint a nemesi önkormányzat szerve, tisztán közjogi jellegű, s századok múltán válik folyamatosan belügyi közigazgatási alapszervvé, mint kizárólagos középhatóság. Lényeges eltérés, hogy amíg a német nyelvterületen vagy akár Franciaországban az egyes ügyágakban a helyi és központi hatóság közé hatósági tagozatok egész sorát illesztették, addig nálunk a járás (ma lényegében kistérségnek tekintenénk) jogalanyiség nélkül pusztán hivatali terület maradt. Európában a 15. században először Magyarországon valósult meg a vármegyei szabályalkotási jog, és lett egyúttal önálló háztartása, így az adott mikrokörnyezetben tulajdonképp kicsiben a maga állami életét élte. Mi ez, ha nem maga az akkori régió? Még a terület méretében is illeszkedik a mai uniós elvárású régiókhoz: átlagos nagyságuk akkora, mint a dunántúlnyi Belgium három régiójának bármelyike.

A magyar vármegyerendszer autonómiája a törvénykezés terén bontakozik ki. A mechanizmus Szent Istvántól gyakorlatilag 1870-ig, a polgári rendszer létrejöttéig él, működőképes. A vármegye az össze igazgatási ügyek hatósága is. Az ott egyesült nemesség nemcsak a helyi önkormányzat és törvénykezés törvényes hatósága lett, hanem a Szent Korona testének része, mint állami közjogi alakulat, hiszen az országgyűléseken különállóan léphetett és lépett fel. Vagyis a legfőbb államhatalom után közvetlen következő területi egység. Így valóban régió?

Szent István a vármegyerendszer mellett a modern egyházi szervezet kialakításáról is gondoskodott. A 10 püspökség (bácsi, bihari, csanádi, egri, esztergomi, győri, gyulafehérvári, pécsi, váci és veszprémi) a történelmi Magyarország területére vetítve egy-egy mai értelemben vett régióknak felel meg. Időtálló munkáját mi se jellemzi jobban, hogy a római katolikus püspökségek száma az első világháborúig mindössze négygyel (besztercebányai, nyitrai, rozsnói és székesfehérvári) gyarapodott. Regionális elrendezés ez a javából! Sőt, nagyrégióra is találunk itt példát: az esztergomi és kalocsai érsekség jelenti a püspökségek összefogását, Mária Teréziáig lényegében változatlan formában (az egri érsekség megalapításáig).

Az István-kori alapvármegyék (várispánságok) száma feltehetően 48, ebből a határvármegyék száma 24. Sopron az utóbbiak közé tartozik. A vármegye – comitatus - egy meghatározott területi egységre kiterjedő illetékességgel rendelkezik, jellemzően négy járásból áll (processus, ma divatosan kistérségnek hívnánk), s általában a négy égtáj, illetve sorszám szerint került megjelölésre. Legszembetűnőbb jellegzetessége a közjogi jelleg: a közfelfogás miatt úgy működött, hogy a vármegyék nem kerülhettek senkinek magánhatalma alá. Az élén álló comes (ispán, zsupán) a király által kinevezett és általa elbocsátható főhivatalnok és olyan közjogi méltóság, amelyeket a nemzet törvényekkel szabályozott. Európai típusú regionalitás ez a javából: a kancelláriától az egyházi területi rendszeren át a hadszervezetig mindenütt Nagy Károly (Carolus Magnus) nyomdokain jár, beleértve a frank típusú városokat és polgári elemeket is. Fokozatosan meghonosodik az alá-fölé rendeltségi területi beosztású rendszer (most divatosan NUTS-kategóriáknak neveznénk) a megye-járas-község modell, eltérő elnevezéssel gyakorlatilag napjainkig.

A mai uniós értelemben vett, nagyobb területre vonatkozó regionális közigazgatás az írásos dokumentumok szerint a Kárpát-medencében még ennél is régebbi – kétezer éves -

hagyománnyal rendelkezik, tehát korántsem az uniós csatlakozás jelenti a térségben az első ilyen típusú beosztást.

Már Traianus alatt (107-ben, az ő uralkodása alatt legnagyobb a Római Birodalom) Pannónia tartomány (lényegében a mai földrajzi Dunántúl) két részből állt: Pannonia Inferiorból és Pannonia Superiorból Aquincum és Carnuntum, illetve Savaria székhelyekkel. A két Pannónia mindegyike két-két részre oszlott, a mai fogalmaink szerinti három-négy megyényi közigazgatási egységek lényegében mai régióknak foghatók fel, legalábbis területméretük alapján, hiszen az akkori idők lakosság száma nem összemérhető a maival, nemcsak az Ister partvidékén, de másutt se. A magasabb rangú városok municipiummá emelkedtek (Aquincum, néhányuk coloniává, pl. Cibalae). Kőépületek, vízvezeték, csatornázás, padlófűtés, középületek, 6-8 méter széles kőutak – mind-mind egy magas civilizáció hozadéka, melynek jó része hosszú évszázadokra majd eltűnik. Ez a típusú regionális beosztás adja a Birodalom átláthatóságát és szervezettségét, nélküle a szétesés és a káosz lett volna a jellemző. A területi rendezés elve elsődlegesen a racionalitás: legyen egy tartomány jól áttekinthető és hatékonyan irányítható, határregióként védhető. A római regionális közigazgatás a kor legkorszerűbb beosztási és területirányítási rendszerét jelentette, a hozzá tartozó fejlett jogtudománnyal és jogalkalmazással. Hiszen nemcsak szerezni kellett az új területeket, hanem meg is tartani. Utóbbi a nehezebb.

Sopron, az akkori Scarbantia megkülönböztetett szerepet töltött be a Római Birodalomban, hiszen a borostyánút (északról a Balti-tenger környékéről) és a selyemút (Keletről, Kína felől) találkozási pontján kiemelt kereskedelmi jelentőséggel bírt. A két fontos út metszése különlegesen különösen kedvező helyzetet teremtett a város fejlődésében, a főtéri lapidárium leletanyaga is mutatja, hogy gazdag település volt az ókorban. Sopron municipiumi rangja adta közigazgatási tekintélyt, a kiemelt kereskedelmi forgalom pedig a csomópont funkciót és a jólétet, s a kettő együtt jelentette Scarbantia fénykorát a Római Birodalomban. A regionális berendezkedésbe ágyazódva harmonikusan tudott fejlődni, s kistérségi központként a környező települések irányítását is ellátta.

Hasonlóan a római kor többi pannon városához, Scarbantia is eltűnik a süllyesztőben a Birodalom bukását követően. Bár a következő korokról nem maradtak ránk oly gazdag emlékek, mint a rómaiak idejéből, valószínűsíthető, hogy az Árpád-kori Magyarország is regionális beosztású volt, legalábbis abban az értelemben, hogy Árpád halálát követően

nemcsak a feltehetően követő Szabolcsnak, hanem idősebb fiainak (Jutas, Tarhos, Üllő és Zolta) önálló szállásföldje lett. A területi elaprózódást elkerülendő szenioritás-elvű öröklési rendszer a regionális típusú formációnak kedvezett. A törzsi helynevek hasonlóságai, illetve rendszere közvetett bizonyítékkul szolgálnak. A nomád életmód ugyanakkor nem kedvezett nemcsak regionális, de semmilyen közigazgatási rendszer kialakulásának, így ebben a korban nem is a területi elrendezés és a hozzá tartozó szervezeti rendszer volt a fő gond, hanem a vándorlás és kalandozások adta bizonytalanság, amire aztán az augsburgi vereség (955) véglegesen pontot is tett.

Sopron az államlapítás után a kedvező adottság folytán ismét erős betelepülést eredményez, s már 1153-ban fontos településként említik. Sőt, a 9. században már ismert Sopron német neve Német Lajosnál Odinburch (ma: Oedenburg) alakban. Mint a szabad királyi városok (civitates) egyike (1074, hűsége miatt kiváltsága 1277-ben megerősítve), a magyar középkorban többször is fontos szerepet tölt be mind a politikában, mind a gazdaságban. Közvetlenül a király fennhatósága alá tartozik, kamarai igazgatás alatt áll, vezető tisztségviselőit a városi tanács tagjaiból választják. Nagyon kevés városnak osztályrésze ez: az 1514. évi III. tc. Sopront a 8 szabad királyi város között említi. 1353-ig a Johannita konventtel locus authenticus (hiteles hely), lényegében az adminisztráció regionális központja. A 13. században már ispánsági székhely, 1458-ban már 3500 lakossal. A 14. és 15. században többször is királyi tartózkodási hely.

Mivel nem került a török hódoltság alá (de 1529-ben feldúlják a várost, a Kőszeg alól elvonuló oszmán sereg pusztítja), országgyűléseket tartanak itt, még hozzá többször is: 1553-ban, 1622-ben, 1635-ben és 1681-ben. Egy ízben még királykoronázó szerepe is van (1625). Sopron vármegye számos helysége ebben az időben többször is zálogként osztrák kézre kerül, így Fraknó csak 1622-ben, Kismarton 1649-ben tér vissza. Mária Terézia alatt nyílik meg itt az ország első szénbányája (Brennbergbánya, 1753), amely a 19. század végére az ország egyik legkorszerűbb bányája lesz..

Modern város, modern régió

A magyar polgári közigazgatás s vele együtt a regionális szemlélet megjelenése az 1848-49-es szabadságharchoz köthető. A polgárosodás felé haladó köznemesség és feltörekvő iparos réteg, továbbá a jobbágyfelszabadítás alapvető társadalmi változásokat hozott, s ennek egyik

leképezése a területi szemléletű államigazgatási változások voltak. A rövid idő nem tette lehetővé kibontakozásukat, de a kezdetek és elképzelések nagyon biztatóak voltak. Legrészletesebben és hitelesen erről a kor szemtanúja, Horváth Mihály püspök ír, aki a szabadságharc kormányának tagjaként az események részese volt. Már az első ilyen közigazgatási jellegű törvény, az 1848. évi I. t.c. is erről szól: Magyarországot és Erdélyt egyesíti. (Válaszul nem egészen egy éven belül Ferenc József kiadja az olmützi alkotmányt, amely Magyarországot tulajdonképpen koronatarományra – alsóbbrendű régióvá – süllyeszti).

A 63 vármegyéből álló rendszerre Trianon hozza a legnagyobb csapást: mindössze 33-at hagyott az országnak, de ezek közül is csak 10 maradt érintetlen, a többi ún. csonka-vármegye lett. Később utóbbiakat az 1923: XXV. t.c. „ésszerűségi okokból” egyesítette, de régiókat nem szervezett, holott demográfiai, gazdasági, rendészeti és oktatási érvek is szóltak volna mellette. Magában az önkormányzati szervezetben a két világháború között nem történt alapvetően változás.

Régióközpont és infrastruktúra

A jól kiépített közlekedési hálózat döntő szerepet játszik a régió, illetve térségi központ kialakulásában. A Római Birodalomban ilyen volt a Borostyánút, ami Scarbantia fejlődésében meghatározónak bizonyult. A középkor számos fontos útja Sopront is érintette, és a Bécshez való viszonylagos közelség is segített a város fejlődésében.

A 19. században meghatározó szerephez jut a vasút. A kor infrastrukturális vonzereje meghatározza a környezet fejlődését. Ekkor épül Széchenyi kezdeményezésére a Dunántúl első vasútvonala, amely Sopront Bécsújhellyel, illetve Béccsel köti össze, a történelmi Magyarországon a Vác-Pest szakasz után a legrégebbi. A soproni végállomás regionális vonzerőt jelent, s a város ismét gyorsan fejlődik. Megindul a hálózati terjeszkedés is, a Déli Vasút társaság 1865-ben nyitja meg a Sopron-Szombathely szakaszt, amely a Bécs-Nagykanizsa útvonal része, s ez a szakasz biztosítja - kizárólagosan! - több évtizeden át a császárváros Adriához történő jutását. Rá pár évre, 1876-ra készül el a Győr-Sopron közötti pályaszakasz. Az eredeti terv szerint így a győri gabona Bécs megkerülésével jutott (volna) a nyugati piacokra, ugyanúgy a kislétföldi cukorrépa, gabona és egyéb termények is kedvező útvonalat kaptak.

Sopron gazdasági fejlődése a továbbiakban ugyancsak vasút révén kap hatalmas akadályt: a Pest-Bécs sínpár nem Sopronon megy keresztül, s dél-ausztriai vasúti alagutak megépülésével a déli vasút jelentősége is csökken. Az infrastruktúra más területeken is fejlődik: 1890-ben itt létesül az első vidéki távbeszélő központ. A trianoni határ végleg eldönti, hogy Sopron nem marad regionális közlekedési csomópont.

A GYSEV (Győr-Sopron vasútvonal) 1951-ben szerződést kötött a MÁV-val a magyarországi vontatási feladatok és pályafenntartás ellátásáról. A vonalat 1987-ban villamosították. A GYSEV székhelye 2006 óta Sopron. A MÁV 2001-ben adta át a Sopron-Szombathely vonal üzemeltetését a GYSEV-nek.

A vasút kapcsán mind regionális, mind városi vonatkozásban szükséges megemlékezni a legnagyobb magyarról. Széchenyinek nem kis szerepe volt a régió vasúthálózatának kialakításában, de mellette foglalkozott a győri Kis-Duna-Rába-Rábca és Marcal szabályozási tervével, a soproni falkavadász-társasággal, a selyemhernyó-tenyésztéssel (a Lőverek vonatkozó részét a korabeli forrás Seidenwurmzucht-Gebietként említi), a gőzgép (gőzmalom) népszerűsítésével, ő az 1842-ben alakult Soproni Takarékpénztár első részvényjegyzője stb. Példája igazolja, hogy egy nagy, karizmatikus személyiség milyen hatással lehet egy régió fejlődésére.

Napjainkban a vasút ilyen típusú szerepét már az autópálya tölti be. Az olaszok, németek már a két háború között elkezdték kiépítését

Modern város, modern régió

A magyar polgári közigazgatás s vele együtt a regionális szemlélet megjelenése az 1848-49-es szabadságharchoz köthető. A polgárosodás felé haladó köznemesség és feltörekvő iparosréteg, továbbá a jobbágyfelszabadítás alapvető társadalmi változásokat hozott, s ennek egyik leképezése a területi szemléletű államigazgatási változások voltak. A rövid idő nem tette lehetővé kibontakozásukat, de a kezdetek és elképzelések nagyon biztatóak voltak. Legrészletesebben erről a kor szemtanúja, Horváth Mihály püspök ír, aki a kormány tagjaként is az események részese volt. Már az első törvény, az 1848. évi I. tc. is erről szól:

Magyarországot és Erdélyt egyesíti. (Válaszul nem egészen egy éven belül Ferenc József kiadja az olmtüzi alkotmányt, amely hazánkat koronatartományá süllyeszti.)

A bécsi regionalitás a szabadságharc bukását követően drasztikusan átrendez: a magyar koronatartománytól Erdélyt leválasztják, sőt a Partiumot is oda csatolják. Elveszik a Szerb Vajdaságot és a Temesi Bánságot, a csáktornyai járást és Fiumét Horvátországnak adják. (Előbbiek évszázadok óta a Magyar Királyság közjogi alkatrészei, utóbbi Mária Terézia alatt került Magyarországhoz).

A közigazgatásban több megyét megszüntettek, másokat összevontak. Sopron vármegye az utóbbi kategóriába került: Mosonnal vonták össze. Azonos területi beosztással jönnek létre a törvénykezési fórumok. A Hétszemélyes Tábla így a bécsi Obergerichtshof részeként németül bíraskodik. A megyei és kerületi bíróságok (vármegyénél Komitatsgericht, a Bánságban, Erdélyben és Vajdaságban Kreisgericht) fölött másodfokon regionális bíróság (Ober-Landesgericht) áll. Ezzel egy időben került bevezetésre az ügyészi intézmény és a telekkönyvi intézmény. Utóbbiakra vonatkozóan ugyan már létezett az 1840. évi XXXI tc., amely megengedte a nemesi birtokok összeírását, de bevezetésre végül is egy 1855-ös igazságügy-miniszteri rendelettel került. Ezzel párhuzamosan nem lesz szükség a káptalanok ilyen típusú munkájára. (Sopron, nem lévén püspöki székhely, - utolsóként, egyedül - társaskáptalannal rendelkezett.)

Nemcsak az állami és egyházi közigazgatás, hanem más szolgáltatási területek is a regionalitás talaján szerveződtek. Ennek egyik fényes bizonyítéka a Közúti Területi Felügyelőség hatásköre Pozsony, Moson, Győr, Sopron és Vas vármegyékre, vagy a pénzügyigazgatóságok kialakítása (Gyalay, 1997, 363. old), akár a Soproni Postaigazgatóság illetékessége Sopron, Moson, Győr, Vas, Veszprém, Fejér és Komárom vármegyék területére. Utóbbinak máig megmaradt emléke a Széchenyi téri kirívóan hatalmas szecessziós épület, a postapalota.

Az osztrák területi – regionális - szervezésnek számos előnyös oldala, racionalitása is volt, ezt különösen az osztrák jogászok és történészek hangsúlyozzák, de a hazai szakma nem elfogult része is így látja. A rendszer egy része egyébként kérészetű volt: az 1860-as Októberi Diploma visszaállítja az 1848 előtti önkormányzati rendszert, s az 1867-es magyar-osztrák, illetve 1868-as magyar-horvát kiegyezés is megváltoztatta a korábbi állapotot.

Sopron a regionális közigazgatásban betöltött csúcspontját a Bach-korszakban éri el, amikor is gyakorlatilag az egész Dunántúl közigazgatási központjává válik. Az akkori öt régiós területi beosztás – Verwaltungsgebiet - volt lényegében az első áttörő kísérlet a vármegyerendszer megszüntetésére, költségessége (lényegében dupla adminisztráció) és eredménytelensége (lassabb, hatékonyatlanabb ügyintézés) kapcsán hamar meg is szűnt. Az 1848-49-es szabadságharc leverését követően az volt a Habsburgok célja, hogy Magyarországot teljesen beolvassák a Birodalomba. A teljes centralizáció 1851-re kiépült. Lényege, hogy leválasztották Magyarországról összes déli területét: Erdélyt, a Határőrvidéket, Horvátországot, a Szerb Vajdaságot és a Temesi Bánságot. A megmaradt rész az öt kerület, ebből egy a Sopron központú régió, amely gyakorlatilag három megye kivételével az egész Dunántúlt magába foglalta. Katonai és polgári kormányzója Haynau tábornok menesztését követően Habsburg-Tescheni Albert főherceg lett (1851 – 1860). A regionális berendezkedés célja itt nem a közigazgatás korszerűsítése volt, hanem a gyarmatosítás.

A kiegyezés után lassan indul a polgári államszervezet kiépítése. 1873-ban még 81 területi és 73 városi törvényhatóság működött. Mindinkább bebizonyosodott, hogy a modern kapitalizmus térhódításával életképtelen a megyei és városi törvényhatóságok, székek, eltérő kiváltságú területek zavaros egyvelege. A Szapáry Gyula –féle reformjavaslat 51, a Tisza Kálmán –féle 63 vármegyét tartalmazott. Utóbbi győzött, előbbi volt a racionálisabb. A legfontosabb elvet a nagyjából azonos nagyságú és népességű területi egységek kialakítását elvetették. A politika a regionalitásban is erősebb, mint a racionalitás: jellemzően akkor is, ma is a kapcsolat és az egyéni érdek jelenti az elsőbbséget.

Az 1868. évi IV. tc. az igazságszolgáltatást a közigazgatástól elkülönítette. Az 1871-ben létrejövő új szervezetben 360 járásbíró, 102 királyi törvényszék jött létre, előbbi kényelmesen, utóbbi túlzottan sok (a 102-t három évvel később 52-re mérsékeltek). A regionalitás klasszikus változata ismét megjelenik: a királyi ítélőtábla a korábbi Ober-Landesgerichte utódai. A 19. század végéig a járásbírók többségének volt ugyan telekkönyvi bírósága is, de sok esetben a telekkönyv a szomszédos járásbíróval együtt nyert elhelyezést, míg a törvényszéki székhelyeken a telekkönyvet maga a törvényszék kezelte. Vagyis: visszaállt lényegében az osztrák regionális rendszer. Ezért nem maradnak, hanem kifejezetten helyesnek kell értékelnünk azt az abszolutisztikus intézkedést, amely a

területeket mind törvénykezési, mind közigazgatási felosztás tekintetében egyetlen egységnek fogja fel.

Az első világháború után a dualista államszerkezet megszűnése és a nemzetközi irodalomban a tudományos munkaszervezés megjelenése új irányzatot hoz. A szakma egy része ezt formális-rationális közigazgatástannak hívja és leginkább Magyary Zoltán nevéhez köthető hazai elterjedése. Az akkori idők tudományos divathulláma élvonalába kerül a honi közigazgatás kutatása: a Taylor-féle tudományos munkaszervezés közigazgatási átültetésének ősdátuma 1923, ahol Fayol professzor egy brüsszeli előadáson ismerteti a scientific management közigazgatási vonatkozásait, s pár évre rá már a Magyar közigazgatástudományi Intézet is ezt a vonalat képviseli. A formális-rationális közigazgatástani irányzat korántsem a múlté: ma sem tudunk jobb alapokat találni a regionális területi felosztásra, akár a célrationális, akár az értékracionális cselekvések oldaláról közelítjük meg (az ilyen típusú felosztással először Max Weber foglalkozott).

Emelte a város tekintélyét a soproni katonai főreál létre jötte. Mint első magyar tannyelvű ilyen intézmény, a kiegyezés utáni időkben morális tekintélyt, hazafias érzelmek erősödését jelezte. A főreálból egyenesen tisztaképző akadémiára lehetett menni, s a 20. század első felének magyar katonai elitje nagyrészt itt kezdte tanulmányait. Az 1919-ben Selmecebányáról oda telepített Bányászati és Erdészeti Főiskola tovább emelte rangját.

A Lajtai Bánság, a trianoni szerződést követő népszavazás előbb bizonytalan helyzetbe, később nagy morális elégtételt adva, de gazdasági pozícióját nem megerősítve (az 1922-es emléktörvény szerint: civitas fidelissima, a leghűségesebb város) - alakította a város és környezete életét. A város hivatalai 1946-ig kétnyelvűek maradtak, akkor a kitelepítés révén több mint 2000 lakos elűzésével, továbbá a város zsidó lakosainak II. világháború alatti haláltáborba hurcolásával a helyi etnikum színessége megszűnt. Utóbbi nem csupán Sopronra, valamennyi vidéki városunkra jellemző.

A korábban kedvező nyugati határmenti lét a szovjetek bejövetelével megszűnt. A bányát 1951-ben politikai okok miatt bezárták, a főiskola bányamérnöki kara Miskolcra került, s az erőltetett iparpolitika éveiben különösen óvakodtak attól, hogy a nyugati határ melletti településeken komolyabb ipar vagy szolgáltatás bontakozzon ki.

A következő szakaszt a rendszerváltozás, majd a az unóhoz csatlakozás jelenti, ahol az új regionális – megyei – kistérségi közegben igyekeznek a város megtalálni a helyét. Az azóta eltelt idő túl rövid ahhoz, hogy a krónikás alapvető erejű változásokról beszámolhasson. Ma a Sopron-Fertődi Kistérség központja, megyei jogú város.

Napjaink 7 régiója trendi, másképp fogalmazva: követi az uniós előírásokat. A magyar regionális fejlődés legutóbbi szakasza sajátos fejlődési utat járt be: a három-három megye összevonása minden térségi logikát nélkülöz. Kétségtelen előnye a megyerendszer megtartása és az induló költségek csökkentése – de ennyi, és nem több. Az aránytalanság jól látszik mind népességet mind területméretet, mind fejlettségi színvonalat tekintve Közép-Magyarország és a többi régió között. A Közép-magyarországi Régió egymaga majdnem annyi GDP-t állít elő, mint a másik 6 régió együttvéve. Általános fejlettségi aránya (ez a regionális támogatások szempontjából fontos) is eléri az unió átlagának 75 %-át. Az urbanizáció foka 90 % feletti, míg az alföldi régiókban csak 50 % körüli. Ugyanez igaz a gazdasági aktivitás, az infrastruktúra, az egészségügy és az oktatás fő mutatóira is. A sor még bővíthető, hiszen a regionális stratégiai programok ennél sokkal többet karol(ná)nak át: ilyen lenne többek között a fejlett innovációs kultúra kialakítása, a kis- és középvállalatok (SME) súlyának erősödése, a közvetlen külföldi tőkebefektetések (FDI) vonzása, az általános infrastruktúra javítása, a humán tőke színvonalának folyamatos emelése (HDI), a hatékony kapcsolatokkal működő intézményrendszer kiépítése, a társadalmi tőke létrejötte – hogy csak az EU által javasolt orientációs irányelveket említsük.

A térökonómiai és egyéb modellszámítások egyike sem igazolta mindmáig a régiók racionalitását. Nem az unióban a hiba: Brüsszel csupán egységes rendszert akar a jobb átláthatóság és összehasonlíthatóság kedvéért. Onnan a tagországokon múlik, mennyire és milyen mértékben használják ki ennek lehetőségét, miképpen szerveznek egy-egy régiót. Mert a régió éppúgy lehet előny, mint átok. A magyar közigazgatás jelenlegi területi rendszere elavult, ebben a szakma legnagyobb része egyetért. A hogyan tovább viszont kérdéses, egységes rendező elv nincs, más országok mintája az eltérő adottságok folytán nem másolható.

Irodalomjegyzék

Gyalay Mihály: Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon (szerkesztette: Vértesy László)
Egeler Kft., Budapest, 1997.

Tóth Imre – Székely Csaba: Széchenyi István soproni emlékezete. Kiadja: Széchenyi István
Doktori Iskola www.ktk.nyme.hu/index.php?id=14637

Csizmadia Andor- Máthé Gábor – Nagy Endre: Magyar Közigazgatástörténet. A BKÁE
kiadványa, Budapest, 1990